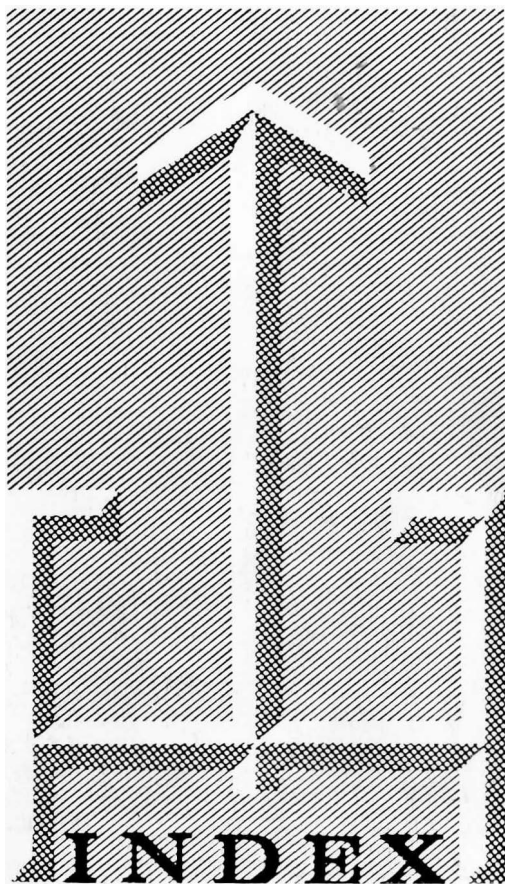

J. Sládeček

OSMAŠEDESÁTÝ

Vydal

INDEX

Společnost pro československou literaturu v zahraničí

Forderungsgemeinschaft tschechoslowakischer Literatur

ausserhalb der Tschechoslowakei e.V.

5000 Koln 41, Postfach 410511, Bundesrepublik Deutschland

**ve spolupráci s časopisem SVĚDECTVÍ, Paris, 6 rue du Pont de Lodi
jako svou 62. publikaci**

K tisku připravil: Adolf Müller

Copyright: © Index

1. vydání

1980

J. Sládeček

OSMAŠEDESÁTÝ

Připisuji tuto knihu několika svým spolužákům a spolužačkám z obecné školy.

Jejich otcové byli v padesátých letech odsouzeni k vysokým trestům za „protistátní činnosti“.

Dlouhá léta jsem o tom nevěděl. Byl jsem totiž z prominentní rodiny — otec byl členem KSČ už před válkou — a tak se o tom přede mnou ve třídě nemluvalo. A já se na to neptal. Neměl jsem ani ponětí o tom, že se takové věci dějí..

Dodnes na ně myslím a nejen proto, že mnohem později jsem se začal trápit představou, jak oni mě asi tehdy museli vidět: jako naivního hlupáčka nebo jako nebezpečného spratka?

Mohu jim touto cestou vzkázat jen jedno: mým dětem se tohle už nestane.

Autor

**« Od Strahovské brány dolů až krev poteče,
až se národ český za vlast pustí do seče,
pak že svatý Václav na svém bílém koníku
ku pomoci přijde Čechám s vojskem z Blaníku ».**

(12. sloka staré kramářské písni)

ÚVODEM

Hledání a zejména nalézání pravdy o minulých dějích může být jen společným a navíc ne zcela ukončeným dílem. Každý jednotlivý pokus o postižení takové pravdy je téměř nevyhnutelně jednostranný. Vždycky jsme ovlivněni nejen našimi vlastními, leckdy vskutku subjektivními zážitky či už jen představami o minulosti, ale také tím, jak se s minulostí vyrovnávali ti před námi.

Kritičnost tohoto pokusu o porozumění historickým souvislostem « osmašedesátého » bude shledána nejspíše právě jednostranností : aniž bych se předem ospravedlňoval, chci tu říci, že tato kritičnost je také reakcí na dosud zcela nedostatečnou vůli bezpředsudečně se vyrovnat s událostmi před desíti lety, s přežívajícími iluzemi a legendami. Dnes vskutku převládají – kromě laciného cynismu – povrchní soudy a nereflektovaná, pomalu už sentimentální « vzpomínka » ; snad to někomu pomáhá odreagovávat si mizerii současnosti. Ale i naše současnost bude jednou minulostí a budou se jednou budoucí kritikové opět pokoušet porozumět historickým souvislostem našeho příštího nezdaru ? Útěšný, nekritický vztah k minulosti je přece vždycky setbou budoucích selhání.

Proto mě tušené výtky z jednostrannosti nemohou odradit. Závěry, které tu předkládám k posouzení, nejsou přece definitivní, poznání není a nebude nikdy ukončeno. Věřím, že další pokusy o porozumění « osmašedesátému » budou stále vyváženější, a tedy méně jednostranné : snad také proto, že jejich autoři se poučí z chyb a nedopatření svých předchůdců. Jistě také z mých chyb.

Čtyři kapitoly tohoto textu usilují postihnout v širších historických souvislostech « osově problémy », jejichž neúspěšné řešení vedlo před devíti lety podle mého názoru k porážce « pražského jara ». Každý z těchto čtyř problémů má své vlastní dějiny, vždycky ovšem zapojené do širších souvislostí a jimi zpětně ovlivněné. Nelze je izolovat, ale lze snad – se všemi riziky, které na sebe беру – pokusit se vylíčit je odděleně. Připouštím, že tak čtenáři poněkud vnucují určitý úhel pohledu ; nechť posoudí, zda tak činím právem.

Myšlenka a čin, kultura a politika, intelektuálové a praktičtí politici – to je první taková « zauzlina vztahů », které moderní československé dějiny, a tedy také průběh « osmašedesátého » mocně ovlivnily. Ačkoli se vesměs soudí, že intelektuálové sehráli tehdy ve snaze o nastolení demokratického socialismu výlučně pozitivní roli, domnívám se, že právě ve vztahu kultury a politiky bylo nejedno úskalí, které jsme nedokázali obeplout a na kterých jsme nakonec ztroskotali.

Vzájemné vztahy Čechů a Slováků dynamizovaly vývoj událostí « pražského jara » od samého počátku, vnášely do něj prvek plurality a nakonec vyústily v nové státoprávní uspořádání. A přesto soudím, že jsme tuto dynamiku zdaleka správně nepochopili, politicky nezvládli a nevyužili ve prospěch společné věci, protože ta vůbec nebyla, především ze strany nás, Čechů, dostatečně reflektována. Nakonec to byly retardační síly, které oboustranných předsudků úspěšně zneužily proti demokratizačním snahám.

Vztah Československa a světa, okolního světa sousedů a « spojenců », ale i onoho « velkého světa » vnímali jsme tehdy neobyčejně intenzívně, neboť nejednou jsme se cítili být přímo na výsluní všeobecné pozornosti, či dokonce snad předsunutou hlídkou světového pokroku. Oč silnější byly tyto opojivé pocity, o to méně jsme povaze skutečných vztahů mezi námi a světem rozuměli a o to méně jsme dokázali mezinárodně-politických souvislostí využívat ve prospěch reformy. Nakonec jsme právě na nepochopení a nedocení mezinárodních determinant zatím ztroskotali.

Koneckonců základním tématem všech politických kontroverzí « osmašedesátého » byl vztah KSČ a společnosti. Vyslovili jsme tehdy jen některé osvobodivé pravdy o podstatě tohoto vztahu a zejména jsme učinili velmi málo ke skutečně demokratickému a přitom pokud možno nezvratnému vyřešení ztuhlé a přitom neobyčejně citlivé problematiky. Nicméně především na tom doslova závisel osud demokracie v Československu.

Čtyřikrát se tedy vracím do minulosti, abych se pokusil ověřit souvislosti čtyř « osových problémů », které se nakonec nešťastně protínají v roce 1968. Vrhají odtud nové intenzivní světlo na naši starou

nemoc, schizofrenii naší historické paměti : neboť je to, jako bychom my, Češi, měli dvojí dějiny : ty, které se nám zdály a ty, které skutečně byly (Bartošek).

Nechci věru vynášet soud nad českým národem ; přiznám se však, že následujícími úvahami chci přispět třeba i k drastické léčbě nemoci jeho rozpolcené historické paměti.

Snad přinesou čtenáři některé provokující podněty a povedou pustil do vlastního přemýšlení a dospěl k závěrům snad přesnějším než jsou ty, které předkládám.

Zaměření předchozích úvah bylo převážně kritické. Kdo soudí, že kritika byla příliš jednostranně, a tudíž nespravedlivě zaměřena proti reformním komunistům, ten nechť ukáže, na koho měl jsem ji zaměřit. Snad na Brežněva ? Domnívám se, že nešlo o jednostrannost za každou cenu : kriticizmu je dosud zapotřebí, aby byly rozptýleny zbytky demobilizujících iluzí. Aby totiž nebyla promarněna nějaká ta příští šance, pokud se vůbec vyskytne. Zmínil jsem se ostatně nakonec i o jistých pozitivních vymoženostech osmašedesátého, lze-li tak říci. Tím je zmoudření části těch, kteří se kdysi zasadili o život « pražského jara ». Dosud však nenastal čas, aby zárodky takového zmoudření vzklíčily v úrodné půdě.

Zmoudření minority je totiž neblaze vyváženo celospolečenským úpadkem takového rozsahu, jakého tu v novočeských dějinách ještě nebylo. Jeho příčiny jsou zřejmé. Sověti potřebují zachovat v Československu svou hegemonii stůj co stůj. I kdyby měli vsadit na zcela demoralizované či neschopné jedince, těšící se všeobecnému despektu. Mají-li se pak taková lidé udržet u moci, musí na všech stupních jejího žebříčku protežovat sobě podobné. Lze si jistě představit, jak bude takový aparát fungovat a jakou vyvolá odezvu. – A cosi takového již skutečně nastalo.

Společnost sama nevykázala přílišnou rezistenci. Zkušenost hořké kapitulace a snad i skrytý pocit spoluviny (samozřejmě odstupňované) vykonaly své. A také ovšem to, že národ byl zklamán, podveden. – Není však důvodu ospravedlňovat, neboť z více možných postojů se prosadil ten nejméně pracný : cynismus. Společnost a « národ » přestávají být synonymy.

Mění se i sama skladba společnosti. Co bylo dříve naznačeno, je po fiasku osmašedesátého naplněno. Ti, kteří by mohli vytvořit morální elitu, jsou umlčeni. Korupce, ovládající nejen tržní, ale jakékoli vztahy včetně rodinných, vede k vzestupu parazitů, jejichž styl imponuje zdálivě neproblematickou vnějškovou úspěšností. To z jejich řad se rekrutuje nový establishment, neboť mají dost prostředků, aby pomocí úplatku dosáhli kýžených cílů. To jejich

příbytky budou udávat tón lidským sídlům a jejich děti budou studovat na školách, to jejich « sociální objednávka » bude určovat ráz hmotné i duševní produkce těchto i příštích let. To oni vtisknou pečeť době, v níž žijeme.

A co hrstka těch, kteří zůstanou tím vším nedotčeni ? Budou mít ke komu promlouvat ? Budou s to ?

Buď jak buď, příští « obrodný proces » bude muset být jiný. Jistě : přestavba ekonomiky, reforma politického systému, revize zahraničně politických vztahů, to všechno bude nezbytné, ale nebude to stačit. I v tomto smyslu se lze poučit z osmašedesátého a nepustit ze zřetele, co bylo tehdy opomenuto. Příští « obrodný proces » musí především zahrnout obnovu obecné mravnosti. Zdá se dokonce, že ji předpokládá.

Červen 1977 - srpen 1978

OBSAH

Úvod	str. 9
Myšlenky a tanky	str. 13
Češi a " soudruzi ze Slovenska "	str. 83
Doma a za humny	str. 137
Komunisté a " ti druzí "	str. 216
Epilog	str. 313